

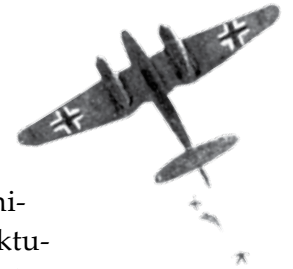
Parašiutininkai jėgeriai žygyje Lietuvoje. 1944 m.

Estijoje, kur trumpą laiką buvo pavaldus SS tankų korpuso 3-iajam (germanų) batalionui, tačiau operacijose jis taip ir nedalyvavo.

Štai vieno šio junginio buvusio kario atsiminimai:

„1944 m. liepos pradžioje į traukinius sulaipinti daliniai per visą Reichą geležinkeliu buvo nugabenti į Gotenhafeną prie Baltijos jūros. Atsimenu, kaip toliau geležinkeliu važiovome iš Gotenhafeno į Estiją, tačiau ten buvome tik keletą dienų, nes netrukus transportu buvome vėl grąžinti į Lietuvą, kur ties Vilniumi ir Kaunu prasiveržusios stiprios rusų pajėgos jau kėlė pavojų Reicho sienai Rytų Prūsijoje“.

OPERACIJA LIETUVOJE

1944 m. birželio 22 d. Raudonoji armija su dviem milijonais karių, 31 000 pabūklų, 5200 tankų ir 6000 lėktuvų pradėjo prieš „Centro“ armijų grupės – 3-iąją tankų bei 4-ąją, 2-ąją ir 9-ąją armijas vasaros puolimą „Bagrationas“. 43-iajai sovietų ir 6-ajai gvardijos armijoms nuo Vitebsko į šiaurės vakarus puolant vokiečių IX armijos korpusą, vadovaujamą artilerijos generolo Vutmano (*Wuthmann*)¹, 1944 m. liepos 10 d. pavyko padaryti 25 km pločio spragą tarp „Centro“ armijų grupės 3-iosios „Šiaurės“ tankų armijos ir armijų grupės 16-osios armijos 2-ojo armijos korpuso, vadovaujamo generolo leitenanto Hasės (*Hasse*). Kadangi, susidarius tokiais padėčiais, 3-iajai tankų armijai nepavyko uždaryti šios spragos, 16-oji armija suformavo tarpinę grupę „Kleffel“, kuriai priklausė 225-oji pėstininkų divizija ir 11-asis SS tankų žvalgybos batalionas.² Tačiau, ir šioms pajėgoms nepavykus vėl susijungti su „Centro“ armijų grupe, „Šiaurės“ armijų grupei ėmė grėsti apsuptis.

3-iosios tankų armijos vyriausiojo vado, generolo pulkininko Reinhardto, rekomendacijai atitraukti dalinius už Berzinos upės Hitleris nepritarė. Taip kilo interesų konfliktas tarp fronto generolų, kurie mėgino vėl sujungti „Šiaurės“ ir „Centro“ armijų grupes, o kiti norėjo, atsitraukę iš teritorijos, apsaugoti vokiečių pajėgas nuo sunaikinimo. Užsispyrusio Hitlerio viltis, vadovaujantis jo įsakymu, jokių būdu nesitraukti ir kovoti iki galo, kuris iš dalies pasitvirtino

¹ Biografiją žr. priede Nr. 5.

² Žr.: Michaelis, Rolf: Die 11 SS-Freiwilligen-Panzer-Grenadier-Division „Nordland“, Berlin, 2004.

Parašiutininkai pozicijose. Lietuva. 1944 m.

Demjanske ir Cholme stabilizuojant padėtį fronte, baigėsi tuo, kad vos per keletą dienų subyrėjo ne tik 3-iosios tankų armijos, bet ir visos „Centro“ armijų grupės fronto linija.

Tokiu „bangolaužiu“ turėjo tapti Lietuvos sostinė Vilnius, esantis 3-iosios tankų armijos ruožo teritorijoje. Hitlerio „miestu tvirtovė“ pavadintas miestas turėjo sulaikyti sovietų veržimąsi į Rytų Prūsiją. 1944 m. liepos 7 d. tvirtovės komendantu buvo paskirtas generolas majoras Štahelis (*Stahel*).¹ Jam pavaldūs tapo:

399-asis grenadierių pulkas;
1067-asis grenadierių pulkas;
16-asis SS policijos pulkas;
16-ojo parašiutininkų jėgerių pulko padalinių dalis;
240-ojo artilerijos pulko 2-asis batalionas;
256-asis prieštankinis batalionas;
296-asis priešlėktuvinės gynybos batalionas.

Jau kitą dieną miesto pakraštyje įvyko įnirtingos kautynės, o 1944 m. liepos 9 d. Vilnius, kuriame buvo numatyta surinkti ir sutelkti iš Rytų besitraukiančias ir kartu kovojančias Vokietijos pajėgas, buvo apsuptas Raudonosios armijos. 1944 m. liepos 11 d. Hitleris netikėtai greitai leido tvirtovės įgulai su maždaug 5000 sužeistųjų (!) veržtis į vakarus. Iš teritorijos, esančios į rytus nuo Kauno, šiuos dalinius turėjo pasitikti šiam tikslui priešpriešiais besiveržianti šarvuotoji grupė.

¹ Biografiją žr. priede Nr. 5.

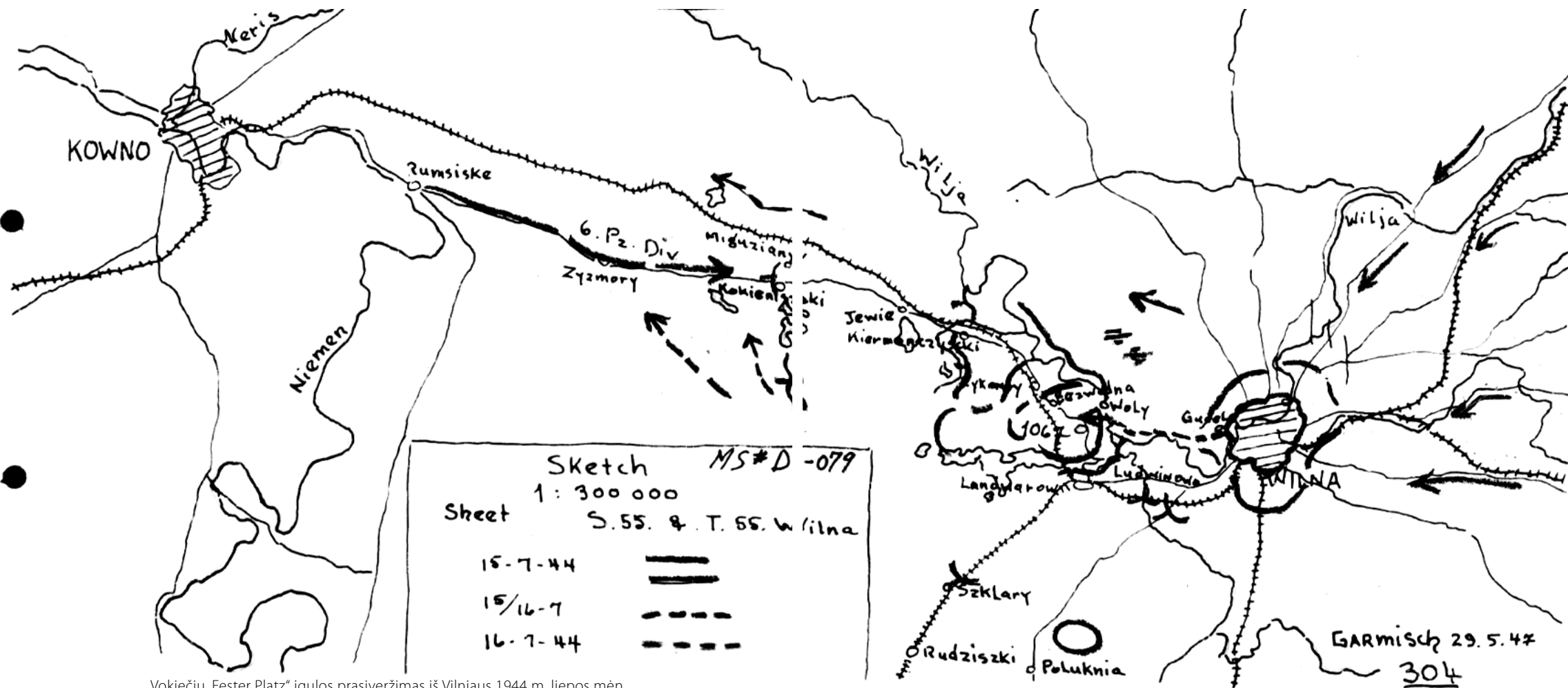
1944 m. liepos 7 d. apie dalyvavimą šioje operacijoje gavęs įsakymą Estijoje, šiauriau Rakverės, dislokuotas 500-asis SS parašiutininkų jėgerių batalionas 1944 m. liepos 10 d. buvo oro transportu permestas į Kauną, kur XXVI armijos korpuso 3-ioji tankų armija suformavo atakos grupę „Kaunas“ (*Kauen*). Jai buvo pavesta užmegzti ryšį tarp Vilniaus miesto tvirtovės įgulos ir IX armijos korpuso pietų sparno. Pastarojoje atakos grupėje buvo šie daliniai:

XXVI armijos korpuso vadovybė;
6-osios tankų divizijos kovos grupė;
69-oji pėstininkų divizija;
93-ioji pėstininkų divizija;
16-asis parašiutininkų jėgerių pulkas;
SS 500-asis parašiutininkų jėgerių batalionas.

1944 m. liepos 13 d. grupė „Kaunas“ pajudėjo Lentvario kryptimi į pagalbą Štahelio grupei. 6-osios tankų divizijos kovos grupei pavaldžiam SS 500-ajam parašiutininkų jėgerių batalionui, kaip pėstininkų daliniui, buvo pavesta užtikrinti tankų pulko „Didžioji Vokietija“ 2-ojo bataliono saugumą. Kartu su puolimo grupe riedėjo maždaug 300 tuščių automobilių, skirtų sužeistiesiems evakuoti.

Parašiutininkai jėgeriai pozicijose pasirengę kovai. Lietuva. 1944 m.

Vokiečių „Fester Platz“ įgulos prasiveržimas iš Vilniaus 1944 m. liepos mėn. 6-osios tankų divizijos vadas R. von Vandenfelsas (R. von Wandenfels) suklydo, iš tikrųjų žemėlapyje pateikti liepos 12–14 d. veiksmai. NARA, Guide to Foreign Military Studies, D-0079, Advance and Breakthrough of the 6th Panzer Division on 15 and 16 July 1944, 525th Military Intelligence Service Group, Fort Bragg, North Carolina, 1953.

Mažiausiai 2000 Vilniaus miesto tvirtovės karių, sėkmingai prasiveržusių pro priešo pozicijas, ties Vieviu pasitiko vokiečių kariuomenės pajėgos. Traukiantis Vokietijos gynybos linijos ties Žiezmariais (Zyzmory) kryptimi, teko dar kartą stoti į įnirtingą kovą. 3-iosios tankų armijos vadovybės karo veiksmų žurnale apie tai pranešama:

„Rytą, visiškai netikėtai priešui, iš teritorijos, esančios į rytus nuo Kauno, pietryčių kryptimi jų išlaisvinti prasiveržė 6-osios tankų divizijos daliniai, pulko „Didžioji Vokietija“ tankų batalionas „Panther“, 500-ojo SS parašiutininkų jėgierių batalionas ir dvi 16-ojo parašiutininkų jėgierių pulko kuopos. Po įnirtingos ko-

vos su priešu įtvirtintais prieštankiniais pabūklais ir tankais abipus Vievio ruožo kovos grupės priešakiniai tankai, kuriuos vedė pats vyriausiasis vadas, dar prieš 13.30 val. susijungė su Tolsdorfo grupe“.

Sovietų daliniams persikėlus per Nemuną ties Darsūniškiu, 6-osios tankų divizijos kovos grupės SS parašiutininkų jėgierių batalionas nedelsiant buvo permestas į pietus. 1944 m. liepos 15 d., jau būdamas pavaldus fon Rotkircho grupei dalyvavo įnirtingose kautynėse. 3-iosios tankų armijos karo veiksmų žurnale yra toks 1944 m. liepos 19 d. įrašas:

„500-asis SS parašiutininkų jėgierių batalionas patyrė didelių nuostolių, jo gretose šiuo metu yra 220 karių“.